

ALGUNES CÒNSIDERACIONS PRELIMINARS

Un dels bells tòpics de nombre d'escriptors catalans de l'actual generació literària és incorporar l'activitat espiritual de Catalunya a l'activitat espiritual d'Europa. Aquesta incorporació, però, ha romàs fins a cert punt en projecte. Podria ésser que ço que ha estat atès amb aquest noble afany esdevingués amb el temps una nova interrupció d'aquella unitat tradicional recercada pels nostres esperits més atents en llur diversitat.

En el moviment literari i, sobretot, en el poètic, de la renaixença patriòtica de Catalunya, el mancament d'aquell sentit de continuïtat que dona un to normal a les produccions literàries dels altres països, en pertorba la seva fixació original. Sabem, naturalment, que la des-nacionalització del nostre país ha estat la causa inicial del decaïment literari de Catalunya durant quatre segles i mig: cal acceptar com a veres totes les interpretacions i deduccions donades i fetes pels nostres historiadors polítics i literaris. Sabem, doncs, així mateix, que la literatura catalana contemporània no és una successió. Aquesta evidència, reconeguda per tots, ens ha dut a reflexionar sobre quina havia d'ésser la vera orientació que ens calia assenyalar a nosaltres mateixos, humils devots de l'esplendor de la nostra llengua nacional, i damunt quins principis «Monitor» havia de desenrotllar la seva activitat crítica. Assenyalarem, de moment, els quatre elements que al nostre entendre contribueixen com a factors principals a pertorbar la ràpida elevació de la

nostra llengua i de la nostra literatura a llur dignitat original.

Havem sentit en molts de moments i, recentment, amb persistència, una temor: que la incorporació de l'esperit de Catalunya al general d'Europa no resultés una absorció del nostre esperit per aquesta super-Europa que les sensibilitats més perverses de cada país han constituït com a dolç refugi per a llur hiperestèsia. Davant la indecisió actual de les activitats espirituals en les diverses cultures europees i, sobretot, davant la nostra llengua, per dir-ho així, en formació, d'aquesta incorporació, ¿no en podria resultar un esguerrament definitiu i un perill per a l'originalitat de la nostra cultura nacional? Tingui hom en compte que tots els esforços realitzats per a aquesta incorporació han estat no solament ineficaços, ans, en bell nombre de casos, contraproductes. Molts dels poemes escrits en català durant aquests temps són simples versions dels diferents aspectes que presenta la sensibilitat moderna en determinats països estrangers, expressats en llurs llengües nacionals en estat de descomposició. I, des del punt de vista literari, ¿no resulta això d'una incorporació invertida, una penetració mortal a dins el cos de la nostra literatura incipient d'un element pernicios? Seria grotesc que els primers moviments de la nostra literatura alliberada fossin *mueques* d'ancià.

Realment tots formem el nostre esperit fora de Catalunya. Les nostres lectures, les nostres preferències intel·lectuals, els nostres mestratges són cercats àvidament en autors moderns de cultures solvents. Aquesta tendència natural és, àdhuc, propugnable. Allò que nosaltres creiem perjudicial és la versió immediata al català d'aquesta activitat jove, tot sovint intoxicada, damunt la qual no ha estat exercit un control assenyat ni una crítica severa. És més: el no reaccionar davant l'expressió en llengua catalana de les idees i dels espasmes lírics estimulats per la freqüentació d'aquestes lectures ha donat una sèrie d'obres estranyes a la nostra essència nacional i allunyades del sentit realista i de l'expressió característica de la cultura d'Occident. Molt sovint havem estat temptats d'aconsejar que certes manifestacions literàries provocades per l'esnobisme cosmopolita, han d'ésser expressades, si així convé per al nostre

equilibri nerviós, en un idioma qualsevol que no sigui el català i en una revista internacional, per exemple suïssa.

Tinguem present que aquestes sensibilitats, a pesar d'ésser connacionals, estranyes al ver temperament català, ignoren gairebé sempre la nostra llengua i que l'ús que en fan és deplorable. Gairebé direm que ells i el noranta per cent dels nostres floralistes es troben en el mateix cas en llur desconeixement íntegre del català.

El floralisme, oposat al cosmopolitisme a què ens havem referit, és també, al nostre entendre, un destorb per a la fixació de la nostra llengua i la consolidació de la nostra literatura, tan important com l'avantguardisme decadent. I, en certs aspectes, més nociu. És de doldre la complicitat en què admiradíssims literats catalans, als quals reconeixem com els mestres més cars, es troben en l'afer floralesc. Els jocs florals catalans, amb rares excepcions, no són més que un certamen organitzat pels catalanistes ingenus de comarca, els quals han confós llur patriotisme amb la literatura, com gairebé sempre a la vegada el confonen amb el naturisme i amb la cria de coloms missatgers. Cal lamentar que l'organització política actual del nacionalisme no permeti d'orientar l'activitat d'aquests estols pertorbadors de literats floralescos devers fins d'un pràctic patriotisme. Confessem, però, que ens costa de reconèixer el patriotisme de qui abusa d'una cosa tan sagrada com l'idioma.

Una altra de les pertorbacions que ha sofert el renaixement lingüístic de Catalunya i que potser impossibilitarà per molt de temps la concreció de les recerques generoses fetes per donar una unitat i una successió a la literatura catalana, és la demagògia literària. Aquesta demagògia, nada en els jocs florals, autònoma després, té com a representants des del proclamat com a més alt dramaturg en algunes de les seves produccions, fins als proveïdors de lletres per a la coblejadora. Amb matisos diversos, àdhuc amb representants a dins la nova joventut, la demagògia literària propagadora de tots els romantismes i sentimentalismes vulgars, s'oposa a l'elevació estilística de la llengua i n'impedeix la seva eclòsia culta.

Uns i altres, doncs, desraçats, avantguardistes, floralistes i demagogs, en apoderar-se de la literatura cata-

lana en la seva renaixença, no han amidat l'encalç de la seva decisió i, si en un moment determinat llur acció gairebé sempre improvisada és només perillosa, el persistir-hi seria ja pernicios.

Nosaltres, determinats a situar-nos per a tenir un punt de partida per a la nostra activitat literària, ens havem trobat oposats, immediatament després d'haver considerat el procés evolutiu i constitutiu de la literatura catalana dels segles XII al XIV i el de les literatures italiana i francesa del mateix temps, a tota tendència moderna que tant pel seu esperit com per la seva expressió formal distregui la reintegració de la nostra literatura al període iniciat per Bernat Metge i secundat per Jordi de Sant Jordi i Ausiàs March. El dit període, caracteritzat pels primers senyals de la influència italiana a la nostra literatura i per la introducció tot just assenyalada de l'humanisme, es cloué a l'instant mateix en què aquesta influència l'hauria fet rompre del tot amb la tradició medieval de la qual en rigor no havia sortit.

Una ardent curiositat intel·lectual ens intriga per endevinar què hauria esdevingut la nostra literatura d'haver pogut seguir el procés normal de la italiana i de la francesa. O millor dit, d'haver pogut crear una tradició d'humanistes, sota la pressió exercida pels trescentistes italians i estimulada més tard per l'esperit del renaixement francès al segle XVI.

Expressem el nostre parer amb un joc de mots i convertim uns sinònims a homònims: cal convertir la nostra renaixença en renaixement. I aquest renaixement cal produir-lo com es produí el renaixement a les altres literatures, això és, per l'acció d'Itàlia primerament i per l'acció de les altres literatures que sota l'estímul italià foren sortoses de viure en règim d'humanistes i en un moment gloriós pogueren considerar-se prolongacions de les literatures antigues.

Coneixem la vaguetat del mot Renaixement. Ni àdhuc hi ha avinença en considerar-ne els períodes per a Itàlia, ja que si per alguns la renaixença estricta no començà en aquest país fins al segle XVI coincidint amb l'humanisme francès, d'altres la fixen al segle XIV. Per ventura una indeterminació en els mots renaixement i clàssic fa imprecís l'assenyalament de les dates. Per a nosaltres,

el Renaixement consisteix en l'adveniment no d'una art nova com alguns proclamen, ans de l'art racional, humana, única en cada país i a cada civilització, eclosió normal d'un idioma i d'una cultura que, en trobar els límits de la seva expansió, ateny la immortalitat.

Si la influència de la Itàlia trescentista s'exercí amb la formació poètica a Catalunya, en canvi la de Grècia i la de Roma, cara als renaixentistes francesos, fou nulla. I és precisament en la imitació de grecs i de llatins i en la formació d'un cos d'humanistes que la nostra literatura pot atènyer una originalitat que al seu temps li permeti d'incorporar-se a Europa, així com demanen els nostres escriptors d'avançada. Per això, segons nosaltres, l'única incorporació que cal desitjar per la literatura catalana és la representada per l'esperit general del Renaixement: la incorporació a l'antiguitat.

A la literatura catalana contemporània dos noms assenyalen magníficament una noble orientació literària als nostres escriptors: Josep Carner i Carles Riba. Josep Carner, com Ronsard a França, el Tasso a Itàlia i Garcilaso de la Vega a Espanya, ha donat la màxima perfecció a l'expressió poètica mantenint l'element clàssic en una època poc propícia per la manca de predecessors immediats. Ronsard, a l'alba del gran segle XVII francès; el Tasso, a la posta del període clàssic italià, i Garcilaso, al bell mig del segle XVI espanyol, donen a llur llengua nacional tota la dolcesa assequible i, en un ambient indecís, mantenen llurs obres en una perfecta harmonia. En Carner, fins a cert punt, ha realitzat pel seu compte tot allò que a opinió nostra ha de desenrotllar àmpliament la renaixença per la qual pugnem. De totes les literatures occidentals, incloent-hi l'anglesa, Josep Carner n'ha copsat el seny vivificador i, adaptant-lo a l'expressió més clara que mai no hagi conegut el català, l'ha enriquit o millor l'ha situat a la seva vera direcció. Molts dels punts assenyalats en el manifest de la Pléiade francesa —amplificant i magnificant l'idioma, usurpant vocables no vulgars, inventant mots nous, rejuenint els antics, dignificant els mots populars, elevant les expressions plebees a una dignitat literària, rectificat certs arcaïsmes i incorporant-los al llenguatge literari i àdhuc per influència al llenguatge corrent, etc.— han estat espon-

tàniament realitzats pel nostre poeta. Graciosa i subtil, la seva poesia és en molts dels seus aspectes un manifest doctrinal.

Carles Riba, representant una tendència gairebé oposada a la carneriana, realitza literàriament una tasca tan poderosa com la de Josep Carner. Tot allò que en aquest és extensió, en Carles Riba és profunditat. Escrivint per reflex, el seu lirisme contingut fa ardents els mots amb què l'expressa i cada una de les seves esparses estructures un estat d'esperit amb una rígida expressió verbal que solidifica el llenguatge, aportant-hi l'esforç de dues generacions.

Aquests dos noms il·lustres de la jove literatura catalana han alliberat la nostra llengua de les traves d'una subjecció secularitzada i li han donat un estil. Per damunt la clamor democràtica dels falsos escriptors, la veu d'aquests dos poetes cantà una tonada immortal. Abans de posar-se a escriure, n'han après; abans d'usar de la nostra llengua sagrada, n'han fet un estudi preliminar. En Carner i En Riba, enmig d'una renaixença turbulenta, han salvat llur geni literari i han iniciat el període humanista al qual caldrà que s'integrin totes les noves valors que vulguin cooperar a l'elevació de la nostra literatura.

[«Monitor de les Arts i les Lletres», I, 1, 1921]